

BO'LAJAK MUSIQA O'QITUVCHILARIGA MUSIQA O'QITISH METODIKASINI O'RGATISH MEXANIZMLARINI ISHLAB CHIQISHNING PEDAGOGIK SHARTLARI

Zakirova Zilola A'zamovna

Termiz davlat pedagogika instituti

musiqa mahorati va madaniyati, kafedra dotsenti (PhD)

zakirovazilola85@gmail.com

Xoliqulova Sarvinoz Ilyos qizi

Termiz davlat pedagogika instituti

Musiqa ta'limi yo'nalishi 2-kurs talabasi

+99888151-82-28

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17875641>

Kalit so'zlar: musiqa, truppa, cholg'u, uslub, qo'shiq, bastakor, konservatoriya, partitura, dars, amaliyot, ko'rgazma, an'ana.

Anatatsiya: ushbu maqolada umumiy o'rta ta'lim maktablarining bo'lajak musiqa o'qituvchilariga musiqa o'qitish metodikasini o'rgatish mexanizmlarini ishlab chiqishning pedagogik shartlari, shuningdek, ushbu mavzu bo'yicha qo'shimcha ma'lumotlar berish bo'yicha ishlab chiqilgan taklif va tavsiyalar bayon etilgan.

Musiqa san'ati insonga yoshligidanoq bevosita va kuchli ta'sir ko'rsatadi, uning umumiy madaniy rivojlanishida katta o'rin tutadi. Demokratik jamiyat madaniy hayotida yanada kengroq o'rin egallagan musiqa insonning butun umri davomida doimiy hamrohidir. Musiqa inson qalbiga chuqur kirib boradigan va bu qalbni yorqin ifoda etish qudratiga ega bo'lgan yagona san'atdir.

Musiqa – estetik tarbiya demokratik jamiyat shaxsini barkamol tarbiyalash yo'lida olib borilayotgan ulkan ishlarning tarkibiy qismiga aylanishi kerak. Bolalar bilan musiqiy ish ayniqsa muhimdir. Musiqa bola qalbida kuchli hissiy tuyg'u uyg'otadi. Musiqa yordamida uning badiiy idroki o'sib, his-tuyg'ulari boyib boradi. Bolalarda musiqiy idrokni rivojlantirmasdan, ularning musiqaga mehrini yetarlicha jalb qilmasdan turib, bolalarda boy jismoniy, ma'naviy va axloqiy fazilatlarini tarbiyalash mumkin emas. Musiqaga yoshlikdan qiziqish insonning keyingi musiqiy rivojlanishiga kuchli ta'sir qiladi, boshqa malaka va didlarning shakllanishini ta'minlaydi, yaxshi musiqiy didni tarbiyalaydi. Musiqa estetik va ruhiy kayfiyatning ajoyib manbaidir. Musiqaning bolaning his-tuyg'ulari va shakllanishiga, uning mazmunini anglash va his etishiga katta ta'sirini hisobga olgan holda, haqiqat va voqelikni to'g'ri aks ettiruvchi musiqa asaridan o'rinli foydalanish alohida o'rin tutadi. Musiqiy obrazlar shakllanishining asosiy manbai tabiat va inson nutqining uyg'unligi, tevarak-atrofdagi go'zallikni idrok etish bilan bevosita bog'liqdir.

Musiqa o'z mohiyatiga ko'ra odamlarning bir-biriga bo'lgan munosabatini, turli voqeliklarni va boshqa ichki kechinmalarini turli tovushlar, badiiy obrazlar orqali tasvirlaydi. Musiqa inson xarakteriga kuchli ta'sir ko'rsatish qobiliyatiga ega bo'lgan muhim tarbiya vositasidir.

Umumta'lim maktablarida, jumladan, boshlang'ich maktablarda musiqa quyidagi vazifalarni bajarishga qaratilgan:

1. O'quvchilarda musiqaga ishtiyoqni uyg'otish, ularning musiqiy qobiliyatini, ritm tuyg'usini, musiqiy iste'dodini, diqqatini, tasavvurini va xotirasini, badiiy didini rivojlantirish.

2. O'quvchilarning ma'naviy qiyofasini yuksaltirish, tovushlar, tabiat, odamlarning xulq-atvori go'zalligini qadrlash, his qilish va o'zlashtirishga o'rgatish. farzandlik tuyg'usi, talabalik va xalq oldidagi burchini anglash, do'stlik va qardoshlik va baynalmilallik tuyg'ularini his etish, hayotda faol ishtirok etish kabi yuksak fazilatlar va axloqiy tushunchalarni singdirish. Ta'amsizlik, xunuklik, fikrsizlik, pastkashlik va boshqa salbiy sifatlarga nisbatan hayotga toqat qilmaslikka tarbiyalash.

3. O'quvchilarning badiiy ijodkorlik qobiliyatini rivojlantirish. Go'zallikni hayotga olib kirish, o'qish, ichish va xatti-harakatlar. Atrofingizdagi hamma narsaga go'zallik keltira olish.

Musika o'qitish metodikasi pedagogika fani sifatida amaliyotda sinab ko'rilgan asarlarning nazariy nomlarini umumlashtiradi va amaliyotda samarali natijalar bergan o'qitish usullarini taqdim etadi. Metodika asosan pedagogika, psixologiya, estetika va san'atshunoslik fanlarining tadqiqot natijalariga asoslanadi.

U musiqa ta'limi qoidalarini tavsiflaydi,

Unda kelajak avlodni tarbiyalashda qo'llaniladigan zamonaviy usullar belgilab berilgan. Metodika deganda o'qituvchining ta'lim-tarbiya jarayonida o'quvchilar bilan olib boradigan ish usullari va mazmuni tushuniladi. Musika o'qitish metodikasi o'qituvchidan iste'dod, mahorat va ishtiyoqni talab qiladi, chunki san'at pedagogikasi murakkab va o'ta mas'uliyatli sohadir.

Bugungi kunda musiqa ta'limi metodikasi birdaniga shakllangan fan emas, balki bu fanning shakllanishi ijodiy va murakkab taraqqiyot yo'lini bosib o'tdi.

Respublikamizda musiqa o'qitish metodikasining shakllanishida mahalliy olimlar, metodistlar, tajribali o'qituvchilarning qator tadqiqotlari, o'quv qo'llanmalari katta ahamiyatga ega bo'ldi. Badiiy pedagogikaning metodika sohasidagi so'nggi yutuqlaridan asosiy maqsad tinglovchilarni pedagogik faoliyatga tayyorlash, ularni uslubiy bilim va ko'nikmalar bilan qurollantirish, musiqa o'qitish metodikasini o'zlashtirishga yordam berishdan iborat. Bu maqsadga erishish amaliy mashg'ulotlar davomida uzoq davom etadigan ijodiy mehnatni talab qiladi. Ma'lumki, maktabda musiqa o'qitish metodikasi o'quvchilarning yosh fiziologik xususiyatlari, ko'nikma va malakalariga qarab qo'llaniladi. Bu erda ta'lim uslubi, o'quv materiallarining ta'lim tamoyillari (o'quv rejasi, dasturi), o'quv faoliyatining umumiy maqsad va vazifalari eng katta ahamiyatga ega. Demak, musiqa ta'limi metodikasi o'quvchilarni musiqa san'atiga o'rgatishning mazmuni, vazifalari va usullarini o'rgatuvchi, o'quv jarayonini tashkil etishning shakl va yo'llarini amalga oshiruvchi fandır. "Metodologiya" so'zi yunoncha so'z bo'lib, "tadqiqot yo'li", "bilish yo'li" ma'nosini bildiradi va ta'limning alohida bo'limi sifatida qaraladi, uning yig'indisi musiqadir. ta'lim usullari deb ataladi.

Musika o'qitish metodikasi deganda maktab o'quvchilarining bilim, ko'nikma va malakalarini egallash, ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish, dunyoqarashini shakllantirishda o'qituvchilar tomonidan qo'llaniladigan ish usullari tushuniladi.

V.I.Petrushin «Musiqiy psixologiya» asarida musiqaning psixologik xususiyatlariga to'xtalib, musiqani idrok etish masalalariga ham to'xtalib o'tadi. Uning fikricha, tinglovchi musiqa asarini tinglayotganda uning muallifini va agar avval eshitgan bo'lsa, kuyning nomini darhol bilib oladi. Har bir musiqiy asar insonning hayoti davomidagi taassurotlari va kechinmalarini uyg'otadi. Lekin musiqali asarni tinglagan tinglovchi o'ziniki emas, balki musiqa ifodalash vositalari orqali kompozitorning kayfiyati, his-tuyg'ularini anglashi kerak. V.Petrushinning fikricha, musiqiy idrokning shakllanishi musiqiy eshitish qobiliyatining

shakllanishiga bog'liq. Lekin u kishining musiqiy idrokiga uning tarbiyasi, bilimi, yoshi katta ta'sir ko'rsatishini ham ta'kidlaydi.

V.Petrushin har bir insonning musiqiy didi uning yashash joyi, yashash muhiti va uni o'rab turgan ijtimoiy muhit bilan chambarchas bog'liq deb hisoblaydi. Olim shuningdek, "musiqiy idrok tafakkurning dastlabki bosqichidir..." deydi. Demak, olimning fikrini tahlil qilib, quyidagi xulosaga kelishimiz mumkin:

1. Musiqiy idrok eshitish hissi bilan bog'liq.
2. Musiqani idrok etishda avval olingan taassurotlar gavdalanadi.
3. Kishilarning musiqiy didi bevosita ular yashayotgan ijtimoiy muhit bilan bog'liq.
4. Musiqiy idrok fikrlash jarayonining dastlabki bosqichlaridan biridir.

N.A.Vetlugina o'zining "Musiqani idrok etish" nazariyasida musiqaning nihoyatda ta'sirchan tabiati va uni inson ongi orqali idrok etish malakalarini shakllantirishning dastlabki bosqichlarini tasvirlaydi. Avvalo, N.Vetlugina musiqa asarlarini bolalarning idrok etish muammosi bilan ko'p shug'ullangan olimdir. Musiqa tinglashning ahamiyati haqida gapirar ekan, musiqa tinglash uni chalishtan ko'ra inson ruhiyatiga ko'proq ta'sir qilishini ta'kidlaydi. Shuningdek, N. Vetlugina musiqa tinglash jarayonining o'z metodologiyasiga ega ekanligi haqida gapiradi. Maktabda o'quvchilarga turli mazmundagi qo'shiqlarni tinglashda tinglash jarayonini tashkil qilish va uning samarali usullarini ishlab chiqish joizdir. N.Vetluginaning fikricha, musiqa insonga har tomonlama ta'sir qiladi: kuy va uning musiqiy ifodasi insonning his-tuyg'ulariga ta'sir qiladi, unda turli tuyg'ularni uyg'otadi, turli kayfiyatlar yaratadi. Qo'shiq matni va g'oyaviy mazmuni tinglovchilarning nafaqat his-tuyg'ulariga, balki ongiga ham ta'sir qiladi, ularni hayajonga soladi, o'ylantiradi. B.V.Asafyev (1884–1949) musiqa tinglash yoki musiqani idrok etishni ikki xil usulda tushuntirgan:

1. Tinglovchi o'z ijrosiga mos tushadi va undan zavqlanadi, musiqa tinglash esa uning kundalik ishiga aylanadi.
2. Tinglovchi o'zini, butun vujudini musiqa ummoniga botiradi, uni qalbi bilan his qiladi va chinakam musiqa biluvchisi sifatida tinglaydi.

Ko'rib turganimizdek, B.V.Asafyev musiqa tinglovchilarini alohida ajratib turadi. U haqiqiy biluvchi musiqani boshqacha tinglashini, oddiy havaskor esa boshqacha tinglashini aytadi. Tabiiyki, musiqashunos musiqani idrok qilar ekan, musiqaning yaratuvchisi, shakli, xarakteri, janri haqida erkin fikr bildiradi. Biroq, havaskor musiqa tinglaganda musiqaning xarakterini va badiiy qiyofasini qisman tushuna oladi. Asarni bilishning ikkinchi bosqichida bola asar haqida o'z fikrini bildirishi, uning g'oyaviy-badiiy mazmuniga baho berishi, asarning xarakterli xususiyatlarini tahlil qilishi kerak. Bunda insoniyat tomonidan muallif va uning asarlari haqida tanqidiy san'atshunoslik va hokazolarda to'plangan bilimlar mujassamlanadi. U musiqa tinglash, yakkaxon va jo'rni ajrata bilish, so'z va so'z tembrini ajrata bilish, musiqiy did va idrokni rivojlantirish, o'zbek, qo'shni va xalqaro xalqlar kompozitorlari asarlaridan namunalarni tinglash kabi musiqiy-nazariy bilimlarni o'z ichiga oladi. Bu bilimlarni egallash bolalarning musiqiy-estetik saviyasini oshiradi. Bolalarda musiqani idrok etish, uning tilini anglash ko'nikmalarini shakllantirish, har bir bola uchun sevimli musiqiy asarlar to'garagini yaratish, ularda musiqa asar mualliflariga minnatdorlik hissini shakllantirish, milliy va mumtoz musiqaga qiziqish uyg'otish muhim vazifalardandir.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. American popular music. Larri Star & Christopher Waterman. Oxford Universite Press. Inc. 2007.
1. 2.G.Sharipova Musiqa va uni o'qitish metodikasiT. 2006 yil.
2. Zakirova, Z. (2023). O'ZBEK MILLIY MUSIQASINING SHAKLLANISHI VA TARAQQIY ETISH BOSQICHLARI. Interpretation and Researches, 2(1)
3. Azamovna, Z. Z. (2022). From the History of Uzbek National Musical Art. CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY, 3(12), 297-301.
4. Azamovna, Z. Z. (2022). Theoretical Foundations of the Formation of Music History. CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY, 3(12), 302-306.
5. Zakirova, Z. A. . (2022). Methods of Using Musical Means in Teaching the History of the Vienna Classical School in the General Educational Process. EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION, 2(4), 95-99.
6. 3A Закирова [Методика использования музыкальных средств в обучении истории Европы в общеобразовательной школе](#) Science and Education 3 (4), 615-621
7. 3A Zakirova [Methods of using information about the art of music in the teaching of history of Uzbekistan to students of 6-7 grades of secondary schools](#), ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal 11 (10 ...
8. 3A Zakirova [Methods of using information about the art of music in teaching history to students of 9th and 10th grades of secondary schools](#), Asian Journal of Multidimensional Research 10 (10), 1508-1511.
9. ZZ Azamovna, [MUSIC PEDAGOGY SKILLS OF A MUSIC CULTURE TEACHER](#), European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol 8 (4)
10. Z Zakirova, [SCIENTIFIC BASIS FOR INTRODUCING PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN MUSIC EDUCATION](#). Theoretical & Applied Science, 69-70
11. 3A Zakirova, [ON THE ART OF MUSIC IN TEACHING HISTORY LESSONS TO GENERAL SECONDARY SCHOOL STUDENTS METHODS AND METHODS OF USE OF RESOURCES](#). Modern Scientific Research International Scientific Journal 1 (9), 22-27.
12. PDZZ Azamovna The Role of Music Art in the Cultural and Spiritual Life of Uzbekistan. Texas Journal of Philology, Culture and History 23, 16-19.